

קונסנזוס לאומי?

במסעו לארצות-הברית ניסה ראש-הממשלה מנחם בגין להציג תמונה ורודה של אחדות העם היהודי, בארץ ובפזורה, תחת הכותרת, "קונסנזוס לאומי". אלא שתמונה זו נועדה להדגיש את בלבד.

ריבעון חמש הקרוני לוויתן * העוסק ב־פוליטיקה ובתרבות של המזרח-התיכון, מפרץ קונסנזוס זה. הריבעון המופיע באנגלית, משמש כלי-ביטוי לדור הצעיר של המנהיגות האינטלקטואלית היהודית בארצות-הברית. תוך הצגת עמדות, סופרי־יוגוּת' השוללות אחדות יהודית לאומית — לחלוטין.

לוויתן נפתח בהאזין מקיף עם הפרו־פסור נרעם והמסקי אשר דן באימפריאליזם הגנטי ובחסי ארצות-הברית—ישראל. מאמר מקיף אחר מבקר את תהליך הפו־ליטיזציה העובר על ארגון התרבות הבינלאומי אונס"ק. מילחמת-האזרחים ב־לבנון מתהארת בלא כל נסימנטים. כמ־קובל בחתרונה בארץ. מאמקו מאקי מביא.

* לוויתן, חוברת 3—1, מוצא לאור על־ידי אוניברסיטת בוסטון.

כי האדם מוצג במתכוון כאנטיטיפה לכל מה שמייצגים הכלבים, מוז דהליל אגרות, בדייה ספיוולוגית... נושא החזרה ונשנה במהלך הסיפור הינו סיפורו של "ניוויין", הפילוסוף של מאדים" המת על סף תגלית פילוסופית גדולה שעליה מספרת אגדת הכלבים: "כאן יירש מוח שאינו כבול בהרצאות של הגיון, מה שדופק ארבעת אלפי שנות מחשבה אנטישית לא מוכנה מלהמשיך ולשאט את הלפיד שידו המתה של פילוסוף מאדים הניפה לרגע. לפיד שהאיר את הדרך לקראת תפיסה חדשה של חיים ותכלית, שהראה את השכיל — קצור וישר יותר — פילוסופיה אשר ירתה מקרמת את המין האנושי כמאה אלה שנים בתוך שני דורות קצרים..."

כמאמר ספר, תהילים', "כי אלה שנים בעיניך כיום אתמול" כך מתנהלים להם הימנים במיתולוגיית כלבים זו, עם היב־טום ערכיים של "שמירת הגזע היא מ־תום... מיתוס שכולם חיים לאורו, דבר בווי שצמח מתוך המיבנה החברתי שלכם. הגזע כלה כל יום. כשעוד שאדם מת מסתמים הגזע לגבו — כל מה שהדבר נוגע בו, אין עוד גזע..."

עיר הוא סיפור מתוחכם. אלגוריה חללית לאיכות החיים של עולמנו. ספר שבו פועלים על שני משתרים סיפוריים האקט' לוגיה היומיומית האיכות של המגע הבינאנושי. תוך ביקורת תוקפנית לכניעת האדם בפניהם.

"מעגל הגיר הפלסטיני" יותר התעניינות

בסקירה עדכנית, את המתרחש במדינת ערב. במאמר תוכנית מעורר הוסיין אגתא את השאלה איזה ארפי יהיה למדינה הפלסטינית. את עמדותיו של גוש-אמונים ואת השקפות חבריו בנושא ההתיישבות מעבר לגבולות הקו הירוק מתאר יואל גרינברג.

מתוך הפרק הנכבד המוקדש ל"מיסמך קניג", דומה שפירסום מיסמך זה הוסיף לעירער אותו, "קונסנזוס לאומי" שהכל מתפארים בו ביהדות ארצות-הברית ואשר אינו ניכר כלל מתוך קשת המאמרים של לוויתן. בין השאר מגונה, "מיסמך קניג" על־ידי הפרופסור ישעיהו לייבוביץ. הפרק התרבותי של לוויתן מוקדש רובו ככולו למשוררים ערבים.

מחמד האתד ותופיק זיאד המייצגים את ערביי ישראל, ואילו המשורר הישראלי-לשעבר מחמוד דרוויש מפרסם את סיפורו מעגל-הגיר הפלסטיני. את התרבות היהודית-ישראלית שלאחר מילחמת יום-הכיפורים מייצג תרגום דיווחו של יונתן גפן מילכוד 73, שפורסם בשעתו בעיברית כפרק בספר המחזל.

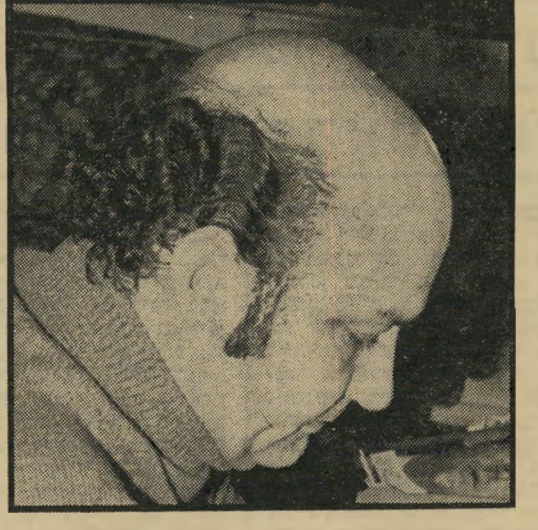
בעיותיה של הכלכלה הישראלית מת־פענחות בעזרת ראיון שנערך עם הפרו־פסור מיכאל ברונו, ושמתוכו ניתן ללמוד על תחלואיה של הכלכלה הישראלית. הופעתו של ריבעון זה מעידה על רוחות חדשות המנשבות בקרב יהודי ארצות-הברית, רוחות של ביקורת מע־מיקה על הנעשה בישראל תוך שמירה על ערכים הומאניסטיים, ואי־כיבודו של אותו "קונסנזוס לאומי" שהפך כותרת מלאכותית. מרוח הדברים המתפרסמים בלוויתן ניתן ללמוד מעט על התפסים שיש בכוחה של יהדות ארצות-הברית למלא בתהליך השלום בין ישראל למדינות ערב מחד, ובהכלה הישראלית בפלסטינים.

משורר ערביי־ישראלי המתגורר בארצות-הברית * מספר על דרכו.

השקפותיו וציפיותיו מהחברה הישראלית. על סיפורת ופוליטיקה

השתיקה הרועמת

אם גם לא לגבי משרד החינוך והתרבות. לא אחת תמהנו, עד כמה השיר, ממש כפי שהוא, יכול להיות משרד כפיו של פליט פלסטיני. הרגענו זאת גם לגבי השיר, איגרת קטנה. השיר אומנם מקדש לאחיו של המשורר הישנים בציון, אך כל בית בו עשוי לבטא את רגשות בני עמי הפלסטיני. כאילו מפניו נלקחו המילים: גם עתה עוד הנני תועה כצאן / את ניו, את הלבי וכשרי יקחו / ושכט הנוגש לא יאמר עוד הון / עוד יסגור עלי מרעה כרים ואחו / לא נחקר עדנה אביש קיבה רעבה / ככמני הרויקה, אם גם אני איש / לפי טעה אנשם וארעב כנניכה / אתפרנס ככלב שבע קלון ורש... אין ספק, כי אם היה משורר ערבי כותב שיר כדוגמת שני אלה, הצנזורה הישראלית היתה איסרת את פירסומם..."

פאוזי אל-אסמר (40) נולד בחיפה, גדל בלוד, סיים בית-ספר תיכון ישראלי. עבד כעיתונאי בעיתונים שונים. במשך 17 חודשים ישב בכלא לפי "תקנות ההגנה לשעת חירום — 1945", ושוחר אחרי מאבק ציבורי. הוא השלים את לימודי המא. שלו באוניברסיטת בר־פורד, אנגליה. בימים אלה הוא מתגורר בווינגטון, אר־צות-הברית, ומשלים עבודת-דוקטורט בנושא "דמות הערבי בספרות-הילדים בעברית". כמו כן משמש בין עורכי בית-ההוצאה "מפתח". ספריו: "הארץ המובטחת" (שירים — 1969); "אנשי-דמון" (שירים — 1971); "שירים מכלא ישראל" (באנגלית — 1973); "אני אזכור את האדמה" (1974); "להיות ערבי ביש־ראל" (עברית — 1975); "חלום על מיוון הקוצים" (שירים מבאנגלית — 1976). סיפורו "להיות ערבי ביש־ראל" ראה אור באנגלית — ועומד להופיע בקרוב בתרגום לערבית, לדנית, לצרפתית, לאיטלקית ולגרמנית. על דרכו סיפר פרנזי אל-אסמר לכתב, "העולם הזה":

...אצל אחי-העם למרנו רבות על בעיות העם היהודי, ועל גדולתו של משה, המנהיג הרוחני של ישראל, שבדמותו, כדברי אחי-העם, הנשים העם העיברי את, מיטב עצמאותו, לעומת זאת לא זכינו מעולם ללכוד על גדול המנהיגים הרוחניים של עמנו — הנביא מחמד. כמו כן, לא הגיע לידיעתנו, אלא שנים רבות לאחר שסיימנו את לימודינו, מאמר של אחי-העם אמת מארץ-ישראל, בו מתח ביקורת על יחס היהודים כלפי הערבים..."

ראשיד חוסיין: סמל הטרגדיה שלנו

* בי 1958 נוסדה הוצאת הספר הערבי שהיתה הוצאת-הספרים הערבית הראשונה בארץ. ההוצאה נוסדה בידי מס"ם. במקביל נוסד ירחון סיפורתי בשם אל פג'ר

* הכוונה לצנזורה הצבאית בשנותיה הראשונות של המדינה. כיום אין הצנזורה הצבאית נוהגת לצנזר שירה.

מונולוג

הנקבה הזאת היא פלסטיני

אני זוכר את השיר הראשון שכתבתי. למדתי או בבית-הספר העממי השיר תיאר את כיבוש לוד. את גוויות ההרוגים בחורבות. מבחינה סיפורית זה לא היה שיר. אומנם, חברים ללימודים שקראו אותו התלהבו ממנו. גם אני וגם חברי לא הבנו אז הרבה בשירה. אבל המיוחד בשיר הזה היה הרגש בו, הלכן יש לו בעיני ערך ריגשי עד היום. השיר לא פורסם, אבל אז התחלתי לכתוב. הייתי כותב הרבה. חלק מהכותב, בה לא הראיתי לאיש. חלק הייתי מראה לחברים שלי. באותו הזמן התחברו אצלי שני דברים: הסיפורת והפוליטיקה. עד היום איני יכול להפריד ביניהם. לדעתי, גם הפוליטיקה וגם הסיפורת הם החיים. בסיפורת אתה מבטא את מה שאתה מרגיש, וחושב ומבטא את הרגש ואת ההתנגדות של התרבות שבה אתה חי.

* לא הייתי פליט, וגם לא הייתה לי הרגשה של פליט. אבל בחברה הישראלית שלאחר 1948 הייתה לי הרגשה של נטע זר. מי שעזר לפתח בי את הקשר בין הסיפורת לפוליטיקה היה הצנזורה הצבאית. רציתי פעם לפרסם שיר-אהבה. השיר נשלח, כרגיל, לצנזורה, ושם הוא נפסל בטענה שהשיר מדבר אל נקבה, אבל הנקבה הזאת היא פלסטיני. שעה שכתבתי את השיר לא חשבתי על כך כלה. אולי זה היה בתת-ההכרה. יכול להיות. אבל לא הייתה לי כל הרגשה פוליטית כשכתבתי את השיר. אבל כאשר קראתי שוב את השיר יכולתי להבין למה התכוון בעצם האדם מן הצנזורה. ניתן היה להבין את השיר בצורה פוליטית.

ביאליק נפסל בידי הצנזורה

* "הכיתה שלי הייתה הראשונה שגמל בחלטה לעבור את השינוי מתוכנית בחינות-הבגרות הלהנדנית לבחרי־נות-הבגרות הישראליות... התוכנית בעברית כללה: תנין, פרקי אבות ומצירותיהם של ביאליק, אחי-העם, שמעוני ויל. פרץ. נוסף על הקשיים הלשוניים שהיו לנו, לפי שדירתנונו בעיברית מצומצמת למדי, הכבד עלינו אפמים הפפטיסי-יהודי והציוני של רובן המכריע של היצירות הפיפוריות שלמדנו... שירה של ביאליק שנכתבו למעננו היו מולם ציוניים ולאומיים. הציפור הנחמדה של ביאליק מאל הציפור היתה וזה לרגשותינו. צמטורר שואל על הארץ החמה והיפה שהיא גם ארץ אבותינו. אם הפרחים של ביאליק עדיין לא נבלו מזה אלפיים שנה, כמזכר שגם הפרחים שלנו עדיין פורחים,

* אל-אסמר הוא המשורר הערביי־ישראלי היחיד ששזב את תחומי ישראל ולא עבר למדינה ערבית.